

Recente ontwikkelingen in het betalings- en effectenverkeer

Met de introductie van de Europese incasso is het derde Europese betaalmiddel geïntroduceerd. Samen met de invoering van de Europese Richtlijn Betaaldiensten komt één Europese betaalruimte steeds dichterbij. Om te voorkomen dat sluiting van bankkantoren of geldautomaten problemen oplevert voor bepaalde groepen mensen, voert het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) in 2010 een bereikbaarheidsmonitor uit. Op de effectenmarkt is het Nederlandse clearinghuis EMCF uitgekozen door de Scandinavische beurs om als tegenpartij op te treden voor het afwickelen van effectentransacties.

Retail betalingsverkeer

Migratie naar één Europese betaalruimte

De vorming van één Europese betaalmarkt (Single Euro Payments Area, SEPA) is op 2 november 2009 een volgende fase ingegaan met de introductie van de Europese incasso. In 2008 is al begonnen met de invoering van de Europese overschrijving en de uitgifte van betaalpassen die voldoen aan de Europese standaarden.

Bedrijven die de Europese incasso gebruiken kunnen van bankrekeningen in heel Europa incasseren. Nu worden incasso's uitsluitend nog op nationaal niveau geïnd. Als een bedrijf overgaat op de Europese incasso, blijven de bestaande machtigingen van klanten geldig. Voor de consumenten betekent de invoering van de Europese incasso dat niet alleen aan Nederlandse bedrijven, maar ook aan bedrijven uit andere Europese landen betaald kan worden via het afgeven van een machtiging.

De Europese incasso zal geleidelijk worden ingevoerd. Banken in de eurolanden hebben tot 1 november 2010 de tijd om als debetbank (de partij die afboekt) de Europese incasso te gaan aanbieden aan hun klanten. Enkele grote Nederlandse banken doen dit nu al. Zoals vastgelegd in het Nederlandse SEPA Migratieplan zullen per 1 juli 2010 alle Nederlandse banken die actief zijn in het betalingsverkeer gereed zijn om Europese incasso af te boeken. Hierdoor wordt het instrument geschikt voor grootschalig binnenlands gebruik.

Invoering EMV

Op 27 mei 2009 hebben banken en koepels van winkeliers afgesproken om eind 2011 alleen nog maar te pinnen met de veiliger chiptechnologie (EMV). Hiertoe hebben ze de 'Nadere Overeenkomst bij het Convenant Betalingsverkeer 2005' ondertekend. Het nieuwe pinnen

maakt skimmingfraude, waarbij criminelen de magneetstrip kopiëren en vervolgens de rekening plunderen, veel moeilijker.

Passen, pinautomaten en infrastructuur worden aangepast om pinnen met de EMV-chip mogelijk te maken.

De migratie is al op gang gekomen. Circa 70% van de pinpassen is voorzien van een EMV-chip, die in het buitenland al vaak gebruikt moet worden. De migratie van de Nederlandse betaalautomaten is nog niet zo ver. 45% van het Nederlandse automatenpark van ongeveer 245.000 terminals kan EMV-passen lezen en EMV-transacties ondersteunen. Een derde kan alleen de EMV-passen lezen maar heeft nog niet de juiste software ter ondersteuning. De resterende terminals kunnen nog geen EMV-passen lezen en geen EMV-transacties ondersteunen.

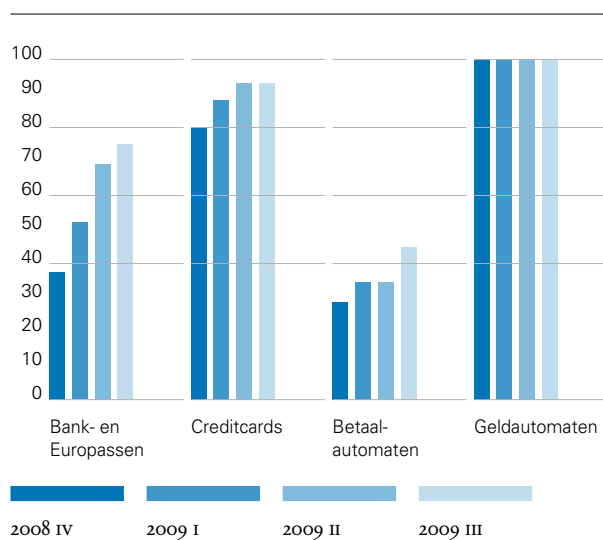
Om een betrouwbare en goede werking van het pinnen met EMV-technologie te realiseren wordt in het tweede kwartaal van 2010 gestart met een pilot. Het aantal locaties waar met de EMV-chip kan worden gepind zal vervolgens geleidelijk worden uitgebreid.

Invoering Europese Richtlijn Betaaldiensten

Per 1 november 2009 is in de Nederlandse wetgeving de Europese Richtlijn Betaaldiensten doorgevoerd. Deze Richtlijn heeft de consumentenbescherming voor alle bestaande en nieuwe betaaldiensten aanmerkelijk ver-

Grafiek 1 Status EMV implementatie in Nederland

Kwartaalcijfers in procenten

Bron: European Payments Council (EPC).

beterd en de transparantie van het betalingsverkeer bevorderd. Zo is de terugboektermijn van een incasso verruimd van dertig dagen naar acht weken. De wetgeving creëert een nieuwe categorie instellingen die betaaldiensten mogen aanbieden zonder dat zij een bank of elektronisch-geldinstelling zijn, de zogenoemde betaalinstanties. Ook deze instellingen hebben een vergunning nodig van de Nederlandsche Bank, en staan onder toezicht van DNB en AFM.

De Nederlandse banken hebben de wijzigingen als gevolg van de Richtlijn Betaaldiensten doorgevoerd in hun Algemene Bank- en Productvoorwaarden.

Bereikbaarheidsmonitor

Het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) gaat onderzoeken hoe het met de bereikbaarheid van de basisbetaaldiensten in Nederland is gesteld. In 2007 heeft het MOB hier samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Landelijke Vereniging van Kleine Kernen al onderzoek naar gedaan en heeft toen geen aanwijzingen van algemene toegankelijkheid- of bereikbaarheidsproblemen gevonden.

Bij het nieuwe onderzoek zal de focus liggen op mogelijke veranderingen ten opzichte van de meting in 2007. Ook zal de monitor de generieke ontwikkelingen en trends op het gebied van bereikbaarheid en toegankelijkheid van betaaldiensten aan vraag- en aanbodzijde in beeld brengen.

Overlay betaaldiensten

De Nederlandsche Bank heeft op 15 oktober 2009 in een persbericht aangegeven ernstige bezwaren te hebben ten aanzien van zogeheten 'overlay betaaldiensten' waarbij een andere partij dan alleen de bankcliënt de beschikking krijgt over geheime gegevens. DNB stelt dat het van groot belang is dat de cliënt deze gegevens, die gebruikt moeten worden voor internetbankieren, geheim houdt en niet aan derden verstrekt. Deze visie wordt breed gedeeld door partijen in het betalingsverkeer, zo bleek bij de vergadering van het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) op 11 november 2009. Het MOB juicht concurrerende innovatieve toepassingen in het betalingsverkeer toe, maar onder de voorwaarde dat die de veiligheid van betrokkenen voldoende waarborgen. In het geval van overlay betaaldiensten is dat in de visie van de in het MOB deelnemende partijen niet het geval.

In een groeiend aantal landen in Europa worden deze overlay betaaldiensten geïntroduceerd. In Nederland zelf biedt slechts een zeer beperkt aantal webwinkels deze betaalmogelijkheid aan klanten aan.

Op het moment dat een consument ervoor kiest om bij een webwinkel met een 'overlay betaaldienst' te betalen, wordt de consument naar een website van een derde partij geleid. De consument wordt daar gevraagd om via deze website in te loggen in zijn of haar internetbankier-toepassing. De derde partij controleert dan of het saldo op de rekening toereikend is om te kunnen betalen en zet daarna transacties in het internetbankieren klaar. De consument wordt vervolgens via de website door de derde partij gevraagd deze transacties te autoriseren, waarna het geld van de rekening wordt afgeschreven en overgemaakt aan de webwinkelier. De consument heeft gedurende al deze handelingen geen direct zicht op het internetbankieren.

Bij internetbetaaldiensten die door banken zijn ontwikkeld is er wél sprake van rechtstreeks contact tussen klant en bank. Daarbij wordt op zodanige wijze gebruik gemaakt van internetbankiertoepassingen dat de veiligheid van het internetbankieren kan worden gewaarborgd. Een voorbeeld hiervan is iDEAL in Nederland.

Versneld overstappen van DSB-rekening

Op 19 oktober 2009 is het faillissement uitgesproken over de DSB Bank. Voorafgaand aan het faillissement was sinds 12 oktober de Noodregeling op DSB Bank van toepassing. Zodra de Noodregeling van toepassing is, worden alle activa en passiva van een bank bevroren, ook de betaal- en spaarrekeningen van de rekeninghouders.

DSB-klanten moesten zo snel mogelijk een rekening bij een andere bank openen om hun betalingsverkeer te kunnen voortzetten. Dat kon via een versnelde procedure die de grotere banken speciaal voor de DSB-klanten tijdelijk in het leven riepen. Door hierbij meteen ook de – eveneens versnelde – Overstapservice aan te vragen, konden de gedupeerden binnen enige dagen weer gewoon betalen en ontvangen.

Bij de overstapservice leiden banken inkomend verkeer (bijvoorbeeld salarisbetalingen) en uitgaand verkeer (bijvoorbeeld automatische betaling van energielasten) op de oude rekening automatisch door naar de nieuwe rekening. Deze service kon de DSB-klant ook gebruiken om het betalingsverkeer om te leiden naar een al bestaande (tweede) betaalrekening. Sinds 21 november kan voor DSB-rekeningen geen overstapservice meer worden aangevraagd.

Oversight

Introductie centrale tegenpartij in de Scandinavische markt
Sinds 9 oktober 2009 treedt het Nederlandse clearinghuis European Multilateral Clearing Facility (EMCF) als centrale tegenpartij (CCP) op voor het verwerken van de effectentransacties op Nasdaq OMX, de reguliere Scandinavische beurs. EMCF is hiermee verantwoordelijk voor de effectenafhandeling voor Denemarken, Finland en Zweden. EMCF zal vanaf 2010 deze service ook voor IJsland uitvoeren.

Het afwickelen van transacties via een centrale tegenpartij is nieuw voor de Scandinavische markt. Het zal de efficiëntie van de hele transactieketen aanzienlijk verbeteren. Een CCP stelt zich garant voor de afwikkeling van de transactie, en dekt daarmee risico's af richting koper en verkoper. Hiermee volgt de Scandinavische markt de elders in Europa al langer gebruikelijke standaard.

De dienstverlening van EMCF is in twee fasen geïmplementeerd, zodat de markt zich goed op het nieuwe model kon voorbereiden. In de eerste fase, die in maart 2009 begon, hadden handelspartijen de keuze om transacties op Nasdaq OMX af te laten wikkelen door EMCF óf vast te houden aan de gebruikelijke methode: bilateraal zonder tussenkomst van EMCF. Slechts een klein aantal partijen kozen voor de eerste optie. Met een zogenoemde soft launch voor een soepele overgang ging op 9 oktober 2009 fase twee van start. Alle handelspartijen zijn nu verplicht om de handel te verrekenen via EMCF.

Interoperabiliteit

De Scandinavische markt heeft EMCF uitgekozen als clearinghuis onder de voorwaarde dat EMCF ook koppelingen heeft met andere clearinghuizen. Hierdoor wordt de verrekening efficiënter en kunnen transactiekosten dalen. Door deze koppelingen kunnen marktpartijen hun transacties op de Scandinavische markt ook via een ander clearinghuis afwickelen.

Begin 2010 wil EMCF interoperabele koppelingen opzetten met het Britse EuroCCP en het Zwitserse SIX X-Clear, waardoor EMCF zijn positie als enige clearinghuis in de Scandinavische markt verliest. De koppelingen voor de Scandinavische markt vereisen goedkeuring van onder andere AFM en DNB. EMCF zal met de genoemde clearinghuizen samen moeten werken om de risico's van interoperabiliteit voldoende af te dekken naar tevredenheid van de Britse, Nederlandse en Zwitserse toezichthouders.

Koppelingen tussen clearinghuizen verhogen de complexiteit van het systeem en kunnen derhalve gro-

tere (systeem)risico's met zich meebrengen. Mogelijke verhoogde risico's hebben ertoe geleid dat de geplande link tussen EMCF en LCH.Clearnet Ltd. door de Britse en Nederlandse toezichthouders tijdelijk on-hold is gezet.

Samenwerking toezichthouders

EMCF heeft zijn zetel in Nederland en staat daarmee onder toezicht van DNB en AFM, die beide als lead overseer optreden. Voor de diensten die EMCF aanbiedt voor de Scandinavische markt valt het ook onder het bereik van de betreffende lokale toezichthouders. Om de samenwerking tussen de toezichthouders te formaliseren is een Memorandum of Understanding (MoU) opgesteld. In de MoU staat dat toezichthouders informatie zullen delen over relevante zaken met betrekking tot EMCF. Alle partijen zullen deze MoU op korte termijn ondertekenen.